

OKUL ÖNCESİ ÇAĞINDAKİ ÇOCUKLARIN GELİŞİMİNDE SAĞLIKLI VE ETKİLİ İLETİŞİM BECERİLERİNİN ROLÜ

THE ROLE OF HEALTHY AND EFFECTIVE COMMUNICATION SKILLS IN THE DEVELOPMENT OF PRE-SCHOOL CHILDREN

Hatip YURGİDEN ¹, Fatma YURGİDEN ²

¹ İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya, Türkiye

² Mevlana Anaokulu, Kayapınar, Diyarbakır, Türkiye

ÖZET

Okul öncesi eğitimi alan çocukların kendi akranlarıyla geçirdikleri zaman dilimi oldukça önemlidir. Böyle anlarda kurdukları iletişim şekli sadece öğrencilerin gelişimsel olarak hangi düzeyde olduğunu değil aynı zamanda nasıl bir aile ortamından geldiğini göstermektedir. Okul öncesi çağındaki çocukların iletişim becerilerine kritik dönemde maruz kaldığı olayların etkisi bilinmektedir. Ancak bu dönemde ebeveynlerinin duyarlılığının ne derecede çocuğun ilerlemesine ve gelişimine katkısı olduğunu okul öncesi öğrencisi çocuğun akranlarıyla bir araya geldiğinde kendini göstermektedir. Akranlarıyla iletişim içerisinde bulunan okul öncesi öğrencisi, özgüvenini desteklenmesi açısından kendini rahatlıkla ifade edebilecek bir iletişim süreci hayal etmektedir. Fakat bu hayali gerçekleşmeyen öğrenci, kendisini ifade etmekte zorlandığı zamanlarda öfke kontrolünde problemler yaşamaya başlamaktadır. Böyle süreçlerde sağlıklı ve etkili iletişim becerilerine sahip olan çocukların, gelişimlerinin yüksek olduğu anlaşılmıştır. Bu çalışmada sağlıklı ve etkili iletişim becerilerinin okul öncesi çağı çocukları üzerinde oldukça önemli olduğu belirlenmiştir. Ayrıca çalışmada kendi akranları içerisinde bulunan çocukların gerek davranışsal gerekse bilişsel yeteneklerinin yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İletişim Becerileri, İnternet, Okul Öncesi Öğrencisi, Sosyal Beceriler.

ABSTRACT

The time period that preschool children spend with their peers is very important. The way of communication they establish at such moments shows not only the developmental level of the students, but also what kind of family environment they come from. It is known that the effects of the events that preschool children are exposed to in the critical period on their communication skills. However, in this period, the extent to which the sensitivity of the parents contributes to the progress and development of the child shows itself when the preschool student comes together with his child's peers. The preschool student, who is in communication with his peers, dreams of a communication process where he can express himself easily in order to support his self-confidence. However, the student, whose dream does not come true, starts to have problems in anger control when he has difficulty in expressing himself. It has been understood that the development of children who have healthy and effective communication skills in such processes is high. In this study, it was determined that healthy and effective communication skills are very important on preschool children. In addition, in the study, it was observed that the children who were among their peers had high behavioral and cognitive abilities.

Keywords: Communication Skills, Preschool Student, Internet, Social Skills.

Sorumlu Yazar / Corresponding Author: Hatip YURGİDEN, Dr., İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya, Türkiye. **E-mail:** hyurgiden@hotmail.com

Bu makaleye atıf yapmak için / Cite this article: Yurgiden H., & Yurgiden F. (2023). Okul Öncesi Çağındaki Çocukların Gelişiminde Sağlıklı ve Etkili İletişim Becerilerinin Rolü. *The Journal of World Women Studies*, 2023; 8(1), 09-16. <http://doi.org/10.5281/zenodo.8151029>

GİRİŞ

İnsan toplumsal bir varlık olduğundan hayatı boyunca çevresiyle etkileşimde bulunarak öğrendiklerini çevresindeki diğer insanlara ve sonraki kuşaklara aktarmaktadır. Toplumsal anlamda nesilden nesile aktarılan bu bilgiler canlılar içerisinde bir kültür oluşmasına vesile olmuştur. Bu anlamda iletişim insanların bilgi paylaşma ve anlaşma olarak özellikle 20.yy'nin ikinci yarısından itibaren bir bilim olarak doğmuştur (Demiray, 2008).

Topluluk içinde yaşayan ve kendi dışındaki canlılarla etkileşim içerisinde olmak isteyen tüm varlıkların iletişime ihtiyacı bulunmaktadır. İletişim insanların hayatı boyunca kullanmak zorunda olduğu bir araç haline gelmiştir. Bir bebeğin doğumundan itibaren hemşire ve annesiyle kurduğu ilk iletişimden ölümüne kadar devamlı bir iletişim süreci içerisinde olmaktadır (Mısırlı, 2013).

İnsanlık tarihi boyunca bilginin bir güç olduğu ve ona sahip olmanın dünyaya hatta gökyüzüne sahip olduğu bilinci bulunmaktadır. Baskın uygarlıklar iletişim sistemi yoluyla insanları ve toplumları savaşa yönlendirerek kendi amaçları doğrultusunda uygarlıklarını genişletmeye çalışmıştır. Bu süreçte uygarlıklar iletişim mekanizmasını bir silah olarak kullanmışlardır (Açıkgöz, 2005).

Küreselleşmenin yaşanmasıyla beraber coğrafi sınırların yeniden şekillenmesi, gelişen teknoloji ve bilginin açığa çıkması, bilgi toplumu olarak adlandırılan toplulukların hayatında yeni bir sürecin yaşanmasını sağlamıştır (Taleb, 2012). Son yıllarda bilgi ve iletişim teknolojilerinin değişimi, sağlık, eğitim, araştırma ve iletişim üzerindeki etkisi de dâhil olmak üzere hayatın her alanını bütünleştirmiştir (Ahmadi et al., 2011).

İnternetin eğitim alanlarında kullanılmasıyla beraber özellikle öğrenme faaliyetlerinde kayda değer bir artış yaşanmıştır. Gittikçe dijitalleşen dünyada iletişim becerilerinin gelişmesi sadece okul öncesi öğrencilerinin değil aynı zamanda tüm öğrenciler üzerinde kritik öneme sahip olmuştur. Okul öncesi öğrencilerinin iletişim becerilerinin gelişmesi, içinde yaşadığı olaylara bakış açısının değişmesine, kendi akranlarıyla iletişim biçimlerinin şekillenmesine ve kendilerini daha iyi ifade etmelerine olanak tanımıştır.

Öğrenme faaliyetleri, özellikle deneyim ve eylem yoluyla öğrenme (yaparak öğrenme), öğrencileri sürekli bir öğrenme sürecine teşvik eden internetin eğitimsel potansiyeli ile kolaylaştırılmıştır (Enache and Crişan, 2014). Bu sayede okul öncesi öğretmenlerinin gelişimi hızlanmış, okul ortamındaki motivasyonları artmış ve eğitim olanaklarının kullanılması aşamasında nasıl bir yol izleneceği hakkında daha kolay pratik yapma şansını sağlamıştır.

Her öğrenci için internet, faydalı bir takım gerekli sosyal deneyimler yaratmıştır. Öğrencilerin günlük hayatta kullanmaları için gerekli becerilerini geliştirmekte ve eğitim ortakları olarak hem öğrenciler hem de öğretmenler için güzel bir kişisel gelişim yolu sunmaktadır (Enache and Crişan, 2014). Dahası öğrencilerin benlik duygularının gelişmesine ve kendilerine olan güven duygularının artmasına vesile olmaktadır. Dolayısıyla gerek okul ortamında gerekse aile ortamında öğrencilerin daha sağlıklı ve etkili bir iletişime sahip oldukları düşünülmektedir.

Akran popülaritesinin davranışsal bağıntılarına odaklanmak, yüzyılın başından bu yana istikrarlı bir şekilde artmıştır. Okul öncesi çocukların sosyal becerilerine ilişkin araştırmalar, akran kabulü ve reddi, sosyal etkileşim ve sosyometrik farkındalık gibi özel sosyal bilgi biçimleri düzeylerine odaklanmıştır. Bir akran grubuna katılmak için küçük bir çocuğun iletişim becerilerine ihtiyacı bulunmaktadır. Küçük çocuğun konuşması benmerkezci, sosyal olmayan veya doğası gereği özel olarak algılansa da çocuğun bir akran grubu içinde popülaritesinden veya popüler olmamasından kısmen iletişim kurma yeteneğinin sorumlu olması mümkün görülmüştür (Galejs et al., 1983).

Bir akranla konuşma başlatma, akranlara şarta bağlı olarak yanıt verme ve dönüşümlü olarak sıra alma becerisinin, okul öncesi çocuklarda sosyal kabul ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Bu becerileri akranlarıyla başarılı bir şekilde yöneten çocukların tercih edilen iletişim ortakları olduğu bilinmektedir (Chapman and Snell, 2011). Dolayısıyla bir çocuğun etkili bir iletişim kurma bilinci okul öncesi dönemde akranlarıyla beraber geliştirilebilmektedir.

Bu çalışmada literatür taraması yapılarak ve konu ile ilgili raporlar incelenerek okul öncesi öğrencilerinin gelişiminde sağlıklı ve etkili iletişimin rolü araştırılmaktadır. Çalışma 3 (üç) bölümden oluşmakta olup birinci bölümde okul öncesi çocuklarının gelişimi incelenmiştir. İkinci bölümde, okul öncesi öğrencilerinin iletişim becerilerine değinilmiştir. Üçüncü ve son bölümünde ise okul öncesi öğrencilerinin davranış alanındaki sosyal becerileri açıklanmıştır.

OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARININ GELİŞİMİ

Gelişme kavramı, düzenli, uyumlu ve sürekli bir ilerlemeyi ifade etmektedir. Gelişim ileriye dönük olup farklılıklar arasında belirgin bir ilişkiyi oluşturmaktadır. Birbirinden farklı olan büyüme ve gelişme kavramları birbiriyle çok sık karıştırılmaktadır. Büyüme bedende gerçekleşen kilo artışı, boy uzaması gibi sayısal değişiklikleri ifade ederken gelişme, sadece fiziksel olarak büyüme değil aynı zamanda birçok yapı ve işlevi bütünleştiren karmaşık bir olguyu oluşturmaktadır (Yavuzer, 2008).

Okul öncesi olarak adlandırılan dönem, insan gelişiminin en önemli kısmını oluşturmaktadır. Anaokulu ve aile, çocuğun kişisel gelişimi, toplum yaşamına alışması ve okula hazırlanması hedefine ulaşmaya çalışmaktadır (Valovicova et al., 2020). Gelişim bir bütün olarak ele alınmalıdır. Doğum anından başlayarak çocuğun fiziksel, sosyal, duygusal, dil, bilişsel gelişim alanları ile öz bakım beceri alanları birbirleri ile ilişki içerisinde olup birbirlerini etkilemektedir. Okul öncesi dönemde tüm öğrencileri bir arada tutarak gelişimlerini sağlaması ve desteklenmesi amaçlanmaktadır (Feyman, 2006).

Okul öncesi çağındaki çocuklar çok hassas olup yeni şeyler keşfetmek ve bu konuda bilgi edinmek için yeterli olanaklara sahiptirler. Doğada var olan farklılık ve güzellik ile olumlu duygusal etkileşimde bulunmak ve ayrıca onları kullanmayı ve korumayı öğretmek oldukça değerli görülmüştür. Belirli eğitim alanları daha sonra, ilkokulun üst sınıflarında geliştirilmekte ve birbiriyle yakından ilişkisi bulunmaktadır (Valovicova et al., 2020).

Gazali'ye göre, çocuğun kalbi saf bir cevherdir. Gazali, istenilen her şeyi almaya istekli olan çocuğun iyi bir insan olabilmesi için, iyi bir eğitim verilmesi gerektiğini söylemiştir. Ailenin bu konudaki önemine vurgulayarak çocuğun korumasını, eğitilmesini ve ahlaki erdemler kazandırmasını ailenin sağladığını düşünmektedir. Ayrıca, çocuğun yetişmesinde anne ve babanın sorumluluğu ile öğretmenin sorumluluğunu eşit olarak görmektedir (Yavuzer, 2008).

Çocukların okul yılları süresince erken çocukluk gelişimi ve öğrenimi, gelişimleri üzerinde yoğun bir etkiye sahip olmuştur. Özellikle gelecekteki akademik performans ve ekonomik başarının en önemli göstergelerinden birini oluşturmaktadır. Birçok ülke, öğrenmede eşitliği teşvik etmek ve çocukların okul başarısı için gerekli temel beceri ve yeterliliklere sahip olmasını sağlamak için erken çocukluk eğitimine yatırımları artırmaktadır (Raikes et al., 2019).

Okul öncesi süreci içerisinde yer alan öğretmenler, öğrencilerin akranlar ve öğrenme isteğiyle yüksek kaliteli ilişkiler yaşamasının yararlarını iyi bir şekilde bilmektedir. Daha yüksek kaliteli etkileşimler yaşayan çocuklar, okul öncesi dönemde, özellikle birden fazla sosyal ve çevresel risk taşıyan ev ortamlarında daha fazla akademik ve sosyal gelişim yaşadığı görülmüştür (Williford et al., 2013).

Tüm davranışlar genel anlamda biyolojik yapı içerisinde gerçekleşmektedir. Gelişim sürecinde bulunan tüm çocuklar aynı gelişim yolunu izlemektedir. Ancak gelişim hızlarıyla davranışlarını gerçekleştirmek için oluşturulan süre farklılık göstermektedir. Çocukların gelişiminde doğum öncesi ve doğumdan sonrası gibi farklı gelişim evreleri bulunmaktadır. Doğum öncesinde genel olarak genetik faktörlerin etkisi büyük olurken doğumdan sonrası dönemde ise kişilik özellikleri baskın olmaktadır (Yavuzer, 2008).

Her gelişim aşamasında sosyal görevlerin başarılı bir şekilde müzakere edilmesinin bağıntılarını belirlemek, bireyin dışsal ve içsel beceriler ve özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Sosyal yeterlilikle ilişkili davranışsal beceriler, başarılı arkadaşlık oluşumunu ve akran kabulünü öngören çeşitli prososyal davranışları içermektedir. Tersine, toplum yanlısı davranış veya uyumsuz davranıştaki eksiklikler, arkadaş eksikliği ve akran reddi gibi olumsuz sonuçlarla ilişkili olmaktadır. Sosyal-bilişsel becerilerle ilgili olarak, bireylerin sosyal etkileşimleri yorumlama biçimleri, çeşitli sosyal görevlerde gezinmelerinde önemli bir rol oynamaktadır (Kingery et al., 2020).

Oyun, kültürler arasında bebeklik ve erken çocukluk döneminde yaygın bir etkinliktir. Doğası gereği, erken dönem oyun karmaşık, bütünleştirici ve gelişimsel değişikliklerle karakterize edilmektedir. İnsan gelişiminin nispeten olgunlaşmamış döneminde oyunun, küçük çocukların yenilikçi ve uyumlu stratejiler geliştirmeleri ve çevrelerini öğrenmeleri açısından düşük maliyetli ve düşük riskli bir yol sağladığına inanılmaktadır. Biyolojik (sağlığı belirtmek ve beyin gelişimini teşvik etmek), fiziksel (duyu-motor becerilerini kullanmak), bilişsel (bilgi edinmek ve bilgi oluşturmak), iletişim dâhil olmak üzere birçok alanda oyunun çocuklara hem acil hem de ertelenmiş faydaları olması beklenmektedir (Hsu, 2015).

Okul öncesi çocuklar, oyunu bir araç olarak yaygın olarak kullanılmaktadır. Oyunun çocukların içselleştirme ve dışa vurma sorunlarını azaltmada ve sağlıklı duygusal gelişimlerine katkıda bulunmada

önemli bir rolü olduğu bulunmuştur. Oyun, çocuklara günlük yaşamda fiziksel olarak aktif olmaları için sınırsız fırsatlar sunarak onların kaslarını geliştirmekte ve fiziksel güç kazanmalarını sağlamaktadır (Deniz et al., 2022). Örneğin, iletişim becerileri münazara yarışmaları, drama yapımları veya liderlik eğitimi yoluyla geliştirilebilmektedir (Smith, 2010).

Okul öncesi çocuklar, sınıf temelli akran grupları içinde statü geliştirmektedir. Okul öncesi çocuklarda akran kabulünün daha yüksek seviyeleri toplum yanlısı davranışlarla, daha düşük seviyeleri ise fiziksel ve ilişkisel saldırganlıkla ilişkili olmaktadır. Okul öncesi yıllar boyunca çocuklar, gelecekteki sosyal uyumları için önemli etkileri olan çeşitli davranışsal, sosyal-bilişsel ve duygusal beceriler geliştirmektedir (Kingery et al., 2020).

OKUL ÖNCESİNDE İLETİŞİM BECERİLERİ

İletişim becerisi, en temel anlamda beceriye dönüşmüş iletişim olarak ifade edilmektedir. İletişim becerileri ise tekrar tekrar gerçekleştirilen iletişim faaliyetleri sonucunda katılımcı iletenler ve alıcı iletenlerin oluşturduğu beceriler ya da geliştirilip kazanıma dönüştürülen yetilere denilmektedir. Başka bir deyişle iletişim becerileri alışılmış ya da refleksif olarak başarıyı gerçekleştirme ve bu gerçekleştirme yoluyla farklı iletişim yetileri veya becerileri kazanmaktır (Açıkgöz, 2005).

Kişilerarası etkileşimlerin ve sosyal ilişkilerin merkezinde iletişim becerileri yer almaktadır. Genel olarak iletişim, bir kişiden (gönderen) gelen bir mesajın başka bir bireyin (alıcı) davranışını etkilemesiyle oluşmaktadır. İletişim, karşılıklı anlayışı zorlaştırmamak adına etkileşime giren hem sözlü hem de sözsüz bileşenleri kapsamaktadır (Grover et al., 2020).

Sözlü iletişim becerilerinin ölçülmesi, öğrencilere ve akademik programlarına birçok açıdan kolaylıklar sağlayabilmektedir. Daha doğrusu beceri eksiklikleri sınıf, bölüm ya da kurumsal anlamda çözümler sunulmasını sağlayarak ele alınabilmektedir (Dunbar et al., 2006). Başarılı iletişim ve teşvik edici bir ortam da çocuğun bireyselliğini motive etmektedir (Jelic and Nenezic, 2019). Bu yönüyle her iki iletişim türünün de farklı özellikleri bulunmaktadır.

Sözlü iletişim öncelikle dil kullanımını içerirken, sözsüz iletişim hız, ton veya tonlama kalıpları, göz teması, mimik, beden dili ve yüz ifadelerini içermektedir. Sosyal iletişim becerileri, dili farklı biçimlerde kullanılmasını, alıcıya göre şekillenmesini ve konuşma kurallarına uyum sağlamasını içermektedir. Dil kullanımıyla ilgili belirli becerileri bölümlere ayırarak bilgi toplamayı ve sağlamayı, başkalarıyla selamlaşmayı, anlaşmazlıkları gidermenin yollarını aramayı ve isteklerde bulunmayı kapsayabilmektedir (Grover et al., 2020).

İnsanların bir konuşmacının güvenilirliğini değerlendirdiği bir yöntem olarak nasıl konuştuğunuz değil, aynı zamanda nasıl görüldüğünüz de önemli olmuştur. Çünkü sözsüz iletişim kişilerarası etkileşimlerde anlamın büyük bir oranını (%65 gibi) açıklayabilmektedir. Örneğin, pekiştirme gülümsemeler, baş sallamalar, göz teması, dokunma, jestler, duruş, yakınlık veya görünüş gibi sözel olmayan davranışlar yoluyla gerçekleşebilmektedir (Cant and Aroni, 2008).

Bu anlamda insan etkileşimine gerçekleşecek olan davranışsal yaklaşım, insanların iletişimde olmalarından dolayı bir bütün ve toplam olarak gerçekleştirmeleri ön görülmektedir. İletişimin içinde bulunduğu olaylar bir bütün olarak değerlendirilmektedir. Algılamalar, öğrenme, inançlar, eğilimler, dürtüler, iletiler, anlamlandırmalar gibi toplumsal durumlar iletişim davranışının genel anlamda belirleyicileri olmaktadır (Yüksel, 2008).

İletişim becerileri eksikliklerinin ciddi etkileri bulunmaktadır. İletişim becerilerinin kalitesi veya etkinliği düşük olduğunda, amaçlanan mesajlar çarpıtılarak bireyler arasında çatışmaya neden olabilmektedir. Dahası iletişim eksiklikleri daha düşük sosyal yeterlilikle etkileşim içinde bulunmuştur. Örneğin, sosyal (pragmatik) iletişim bozukluğu, sözlü ve sözlü olmayan sosyal iletişimde devamlı zorlukla ifade edilmektedir. Bu karakterde bulunan kişiler genel anlamda sözlü olarak sıra alma, selamlaşma ya da bilgi paylaşma ve hem sözlü hem de sözsüz mesajların birleşimini anlama gibi temel konuşma becerilerinde güçlük çekmektedir (Grover et al., 2020).

Etkili iletişim eğitimi müdahalesinde, mesaj gönderme ve alma, çatışma çözme, konuşma becerilerini uygulama, aktif dinleme becerileri, soruna odaklanma, stresi tanıma, farklılıkları doğrulama, geri bildirim isteme, takdir etme ve sorumluluk becerilerinin öğretilmesi ve uygulanması gerekmektedir (Jafari et al., 2021). Ancak çoğu insan zaten etkili iletişimciler olduklarına inandıkları için, iletişim eğitimi uygulamak zor olmaktadır (Miller and DiMatteo, 2015).

Öğretmenler, öğrencilerinin aktif bir şekilde rol almaları için kendi öğrenimlerinde teşvik edici stratejiler geliştirmeyi amaçlamaktadır (Yusof and Halim, 2014). Okul öncesi yıllarda edinilen konuşma

dili (faydalı konuşma), otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan çocuklarda sosyal, uyumsuz ve mesleki sonuçları öngörmektedir. Sesli iletişimde kanonik hecelerin azaltılmış kullanımı, bu nedenle, OSB'li okul öncesi çağındaki çocukların dil gelişimi ve uzun vadeli sonuçları için geniş kapsamlı etkilere sahip olabilmektedir (McDaniel et al., 2019).

Spesifik olarak, fizyolojik, duygusal ve davranışsal tepkilerini düzenleyebilen ve kontrol edebilen çocukların, akranlarıyla günlük etkileşimlerinde daha az düzenlenmiş çocuklara göre daha az olumsuz duygusal uyarılma yaşamaları beklenmektedir (Fabes et al., 1999). Bu nedenle erken yaşlarda çevredeki insanların eylemlerine maruz kalan çocukların yeni deneyimler elde ettiği ve bu deneyimlerden elde ettiği kazanımların sosyal davranışlarını ve becerilerini düzenlemektedir (Karoğlu and Ünüvar, 2017).

Günümüzde yaşanan değişim ve gelişimin ortaya çıkardığı ihtiyaçlar, çocukların eğitiminde her ne kadar aile ve çevrenin önemi varsa kurumlarında etkisi bulunmaktadır. Okul öncesi öğrencilerinin gereksinimlerine cevap vermesi, akranlarıyla etkileşime girmesi, kültürel değerleri özümsemesi gibi daha birçok sebepten okul öncesi eğitim kurumları önemli olmuştur (Feyman, 2006). Son on yılda, çok çeşitli iş portföylerinde iletişim becerileri çok daha önemli hale gelmiştir. Giderek artan bir şekilde, profesyonel emek bilgi odaklı olarak profesyoneller arasında kapsamlı iş birliği ve iletişim gerektirmiştir (Bahreini et al., 2017).

OKUL ÖNCESİ ÖĞRENCİLERİNİN DAVRANIŞ ALANINDAKİ SOSYAL BECERİLERİ

Sosyal ilişkiler, anaokulundan yetişkinliğe kadar yaşam boyu gelişim için önemli işlevlere hizmet etmektedir. Okul öncesi dönemde çocukların, ebeveynleri ve kardeşleriyle yaşadığı ilişkiler sosyal becerilerinin gelişmesini sağlamaktadır. Bu dönemlerde akran etkileşimleri daha fazla olduğundan zamanla sosyal becerilerini ev dışında uygulamaya başlamaktadır. Okul zamanlarında çocuklar, akranları ya da öğretmenleriyle daha planlanmış ve kurallı olarak başarılı bir biçimde etkileşim kurmayı öğrenmelidir. Bu da yakın ve karşılıklı dostlukların oluşumu adına daha büyük önem arz etmektedir (Kingery et al., 2020).

Dilin alıcıya göre ayarlanması, karşılıklı anlayışı geliştirme işlevi görmekte ortama veya ilişkinin türüne göre yapılan değişiklikleri içerebilmektedir. Özellikle, konuşma kurallarına uymaya özgü beceriler, iletişimin önemli bir kısmını meydana çıkarmaktadır. Bu beceriler arasında, bir konuşmayı başlatma ve sürdürme, elde olan ya da ima edilen bilgiyi anlama, sözel olarak cevaplar verme, alıcıyı bu konuyu hakkında anlama ya da değişiklikler konusunda uyarma ve sözel olmayan iletişimi etkileşime dahil etme bulunmaktadır (Grover et al., 2020).

Hymes (1972)'e göre, bir kişinin dil yeterliliğinin, mesajları iletmesine ve yorumlamasına ve ayrıca belirli bağlamlar içinde kişilerarası olarak anlamlar üzerinde müzakere etmesine olanak sağlayan yönü olarak tanımlanan iletişimsel yeterlilik kavramı bulunmaktadır (Yusof and Halim, 2014).

Sosyal anlamda bilinçli çocuklar, grup normlarına duyarlı duygular geliştirerek kendi istek ve ilgileri ile diğer çocuklarınkiler arasında bir denge kurulmasını sağlamaktadır. Çocukların sosyal yetkinliği, duyguları ve duygusal ifadelerini belirleme ve bunları açığa çıkarma becerileri bulunmaktadır. Sosyal yeterlilik aynı zamanda çocukların duygusal durumlarının kalitesine de yansımaktadır (Fabes et al., 1999).

Bebekler 6 aylıkken diğer bebeklerle seslendirmeler, gülümsemeler, jestler ve fiziksel dokunuşlar yoluyla sosyal etkileşime girerler ve ikinci yıllarında küçük çocuklar işbirlikçi oyunlara katılmaya ve oyun arkadaşlarıyla çatışma bölümleri yaşamaya başlamaktadır. Bu gelişim döneminde çocuklar, ebeveynleri ve kardeşleriyle olan ilişkileri bağlamında ortaya çıkan çeşitli etkileşimler (örn. gözlem, modelleme) yoluyla sosyal becerilerin temelini oluşturmaktadır (Kingery et al., 2020).

Okul geçişleri ve artan elektronik iletişim bağlamında gerekli sosyal becerilere sahip olmak, bireyin sosyal görevlerini etkili bir şekilde yönlendirmesine yardımcı olmakta ve bu da yüksek sosyal yeterliliğe yol açmaktadır. Aslında temel anlamda sosyal becerileri zayıf olan kişilerin, her durumda önemli sosyal görevlerde ustalaşma ihtimali daha düşük olmuştur. Dolayısıyla öğrencilerde yalnızlık, depresyon, dışsallaştırma sorunları ve kişisel ilişkilerde zorluklar gibi bir dizi kısa ve uzun vadeli olumsuz sonuç riskine sokan daha düşük sosyal yetkinliğe sahip olma eğilimi görülebilmektedir (Kingery et al., 2020).

Davranış alanındaki bazı temel sosyal beceriler, okul öncesi çocuklar arasında sosyal yeterlilikle ilişkilendirilebilmektedir. Araştırmalar, iyi konuşma yapabilme becerisine sahip olan ve doğru dinleme

becerilerini geliştiren okul öncesi çocukların, öğretmenler tarafından arkadaş canlısı, dışa dönük gibi daha belirgin özellikleri bulunduğunu söylemişlerdir. Daha iyi kabul gören okul öncesi çocuklar, işbirlikçi oyun oynama, sırayla alma ve paylaşma ve grup etkileşimlerine girme konusunda da yetenekli görülmüştür. Bunların yanında, etkileşim başlatma, liderlik rolü üstlenme gibi alanlarda yetenekli olan okul öncesi çocukların daha çok sevildiği düşünülmektedir (Kingery et al., 2020).

Olumlu duygular genellikle gelişmiş sosyal statü ve popülerlik ile ilişkili olmuştur. Neşeli birinin yanında olmak, kızgın ya da üzgün birinin yanında olmaktan daha keyifli olmuştur. Bu duygusal nitelikler kısmen, bireyin düzenleyici kontrole ilişkin yatkınlık düzeyi tarafından belirlenmektedir. Etkili düzenleyici becerilere sahip bireylerin, duygusal tepkilerini ayarlayabilmeleri ve duygusal olarak çağrıştırmacı bağlamlarda yetkin ve etkili bir şekilde hareket edebilmeleri daha olası görülmüştür (Fabes et al., 1999).

Duygusal anlamda mutluluğunu ifade eden okul öncesi çocukların akranları tarafından daha çok sevildiği görülürken, öfke ifadelerini kullanan çocuklar daha az sevildiği ön görülmektedir. Duygu bilgisi ile ilgili olarak, yüz ifadelerini etiketleyebilen okul öncesi çocuklar, çeşitli duyguları (örneğin, mutluluk, üzüntü, sürpriz, öfke) akranlar tarafından daha iyi kabul edilmektedir. Ayrıca, öfke ve korku duygularıyla ilgili durumları daha iyi anlayan okul öncesi çocuklar akranları tarafından daha çok sevilirken, mutluluk ve üzüntü ifadelerini ayırt etmekte güçlük çekenler akranları tarafından daha az sevilmetedir (Kingery et al., 2020).

Okul öncesi öğrencilerinin erken çocukluk zamanlarında elde edilen kazanımlarla sergilediği sosyal davranışlar çocuğun sosyal gelişimini kolaylaştırmaktadır. Çünkü erken yaşlarda diğer insanlarla sağlıklı iletişim kurabilmesi, kendini tanıyabilmesi, sosyal çevreye uyum sağlayabilmesi için gerekli yeterliğe erişebilmesini sağlamaktadır (Karoğlu and Ünüvar, 2017).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bilgi ve iletişim teknolojisindeki ilerleme ve gelişme, yükseköğretimdeki değişimin olumlu unsurları olarak kabul edilmektedir. Günümüzde internet, dünyadaki eğitim alanlarında yaygın olarak kullanılarak bilgi arama, sosyal-uluslararası etkileşimler ve keşiflerin desteklenmesi için bir araç haline gelmiştir ve eğitim sürecinde temel bir role sahip olmuştur (Ahmadi et al., 2011). Bu sayede gerek öğrenci ve öğretmenlerin gerekse ailelerin bilgi birikim düzeyleri ve becerileri artmıştır. Öğrencilerin akranlarıyla olan ilişkileri şekillenmiş, öğretmenlerin öğrencilere yaklaşım biçimleri değişmiş ailelerin ise olaylar karşısında ne yapmaları gerektiği konusunda bilgi sahibi olması sağlanmıştır.

İnternetin kullanıldığı yerlerde sınıfta demokratik bir iklimin geliştiği, katılımcı yönetimin ön plana çıktığı, işbirlikçi ve sorumlu bir ortamın yaratıldığı dikkat çekmektedir. Belirli konuların analiz edilmesi, tartışılması ve incelenmesi internet sayesinde, teorik ve pratik unsurların öğrenilmesini kolaylaştırmaktadır. Bu da öğrencilerin sosyal gerçekliği daha iyi anlamalarına, bilinçli ve aktif katılımın teşvik edilmesine katkıda bulunmasını sağlamaktadır (Enache and Crişan, 2014).

Sağlıklı ve etkili bir iletişim yaratma amacıyla başlangıçta iletişimin doğası, yapısı, nitel ve nicel etmenlerin öneminin bilinmesi gerekmektedir (Açıkgöz, 2005). Etkili iletişim becerileri bulunan öğretmenler, öğrenciler için daha başarılı bir öğretme ve öğrenme gerçekleştireceği düşünülmektedir. Bununla birlikte, iyi iletişim becerilerine sahip biri başkalarını etkileme gücünü elinde bulundurarak etkili iletişim stratejilerini başarıya ulaştırabileceği ön görülmektedir (Duta et al., 2015). Örneğin, iyi bir iletişime sahip çocukların akranlarıyla geçirdiği süre zarfında, kendini daha iyi ifade edebileceği, sosyal çevreye uyum sağlamasının kolaylaşabileceği ve ileriki yaşlarda gelişimine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Okul öncesi çocukların sosyal bilgi işleme becerileri, sosyal yeterliliklerinde de önemli bir rol oynamaktadır. Örneğin, çocuklar bir tür zararın verildiği belirsiz kışkırtma durumlarıyla karşı karşıya kaldıklarında, ancak oyuncunun niyetinin belirsiz olduğu durumlarda, okul öncesi çocuklar yaptıkları yüklemelerde farklılık göstermektedir. Düşmanca atıflarda bulunma eğilimi gösteren çocuklar, daha saldırgan olarak değerlendirilmekte ve akranları tarafından daha az kabul görmektedir. İyi huylu atıflarda bulunan çocuklar daha prososyal olarak derecelendirilmekte ve akranları tarafından daha iyi kabul edilmektedir (Kingery et al., 2020).

İletişim becerileri, öğretim açısından oldukça önemli bir etkiye sahip olmuştur. Öğretmenin iletişim biçimi, öğrencilerin eğlenceli bir öğrenme mekânı oluşturmasına olan ilgisini ve tutumunu değiştirebilmektedir. Etkili bir iletişim, mesleğe yönelik deneyim, kararlılık ve ilgiye ihtiyaç duymaktadır (Duta et al., 2015). Dolayısıyla sınıf ortamına uygun becerilerin geliştirilmesini yaratmak

için her alanda var olan iletişim değerlendirebilmelidir. Öğrencilerin, belirli disiplinler tarafından belirlenen iletişim çıktılarının değerli, göze çarpan ve ilgili olarak ne ölçüde elde edildiğini değerlendiren uygulamaları geliştirilmelidir (Dunbar et al., 2006).

Sonuç olarak; yapılan literatür çalışması ve incelenen raporlar doğrultusunda, akranlarıyla iletişim içerisinde bulunan okul öncesi öğrencilerinin özgüvenini desteklenmesi ve kendilerini daha kolay ifade edebilecek bir iletişim biçimi geliştirebilmesi, iletişim süreciyle gerçekleştirilebilmektedir. İletişim becerileri düşük olan öğrencilerin kendisini ifade etmede zorlanmakta ve öfke kontrolünde problemler yaşamaya başladığı düşünülmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada, sağlıklı ve etkili iletişim becerilerine sahip olan çocukların, gelişimlerinin yüksek olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca, sağlıklı ve etkili iletişim becerilerinin okul öncesi çağı çocukları üzerinde oldukça önemli olduğu belirlenerek kendi akranları içerisinde bulunan çocukların gerek davranışsal gerekse bilişsel yeteneklerinin yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

KAYNAKLAR

- Açıkgoz, M. H. (2005). Etkili İletişim. Ankara: Elis Yayınları.
- Ahmadi, S., Keshavarzi, A., Foroutan, M. (2011). The Application of Information and Communication Technologies (ICT) and its Relationship with Improvement in Teaching and Learning. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 28, 475-480.
- Bahreini, K., Nadolski, R., Westera, W. (2017). Communication Skills Training Exploiting Multimodal Emotion Recognition. *Interactive Learning Environments*, 25 (8), 1065-1082.
- Cant, P. R., Aroni, A., R. (2008). Exploring Dietitians' Verbal and Nonverbal Communication Skills for Effective Dietitian-Patient Communication. *Journal of Human Nutrition and Dietetics*, 21, 502-511.
- Chapman, S. T., Snell, E. M. (2011). Promoting Turn-Taking Skills in Preschool Children With Disabilities: The Effects of A Peer-Based Social Communication Intervention. *Early Childhood Research Quarterly*, 26, 303-319.
- Demiray, U. (2008). Etkili İletişim. Ankara: Pegem Akademi.
- Deniz, E., Francis, G., Torgerson, C., Toseeb, U. (2022). Parent-Mediated Play-Based Interventions to Improve Social Communication and Language Skills of Preschool Autistic Children: A Systematic Review and Meta-Analysis Protocol. *Plos One*, 17 (8), 1-14.
- Dunbar, N. E., Brooks, C. F., Miller, T. K. (2006). Oral Communication Skills in Higher Education: Using a Performance-Based Evaluation Rubric to Assess Communication Skills. *Innovative Higher Education*, 31 (2), 115-128.
- Duta, N., Panisoara, G., Panisoara, I. (2015). The Effective Communication in Teaching. Diagnostic study regarding the academic learning motivation to students. 5th World Conference on Learning, Teaching and Educational Leadership, WCLTA 2014, *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 186, 1007-1012.
- Enache, R., Crişan, A. (201). Communication, Networking and Personal Development Skills Trained During the Educational Process. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 159, 524-528.
- Fabes, A. R., Eisenberg, N., Jones, S., Smith, M., Guthrie, I., Poulin, R., ... Friedman, J. (1999). Regulation, Emotionality, and Preschoolers' Socially Competent Peer Interactions. *Child Development*, March, 70 (2), 432-442.
- Feyman, N. (2006). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Kalitenin Çocukların Gelişim Alanları Üzerine Etkisinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- Galejs, I., Dhawan, G., King, A. (1983). Popularity And Communication Skills Of Preschool Children. *The Journal of Psychology*, 115, 89-95.
- Grover, L. R., Nangle, W. D., Buffie, M., Andrews, A. L. (2020). Defining Social Skills (Chapter 1). *Social Skills Across the Life Span*. 3-24.
- Hsu, C. H. (2015). Play During Infancy and Early Childhood: Cultural Similarities and Variations. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 2 (18), 218-225.
- Jafari, A., Alami, A., Charoghchian, E., Noghabi, A. D., Nejatian, M. (2021). The Impact of Effective Communication Skills Training On The Status of Marital Burnout Among Married Women. *BMC Women's Health*, 21, 1-10.
- Jelic, M., Nenejic, C. S. (2019). Influences of Preschool On The Development Of Self-Control İn Preschool Children in Montenegro. *South African Journal of Education*, 39, 1-9.
- Karoğlu, H., Ünüvar, P. (2017). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Gelişim Özellikleri ve Sosyal Beceri Düzeyleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43, 231-254.
- Kingery, N. J., Erdley, A. C., Scarpulla, E. (2020). Developing Social Skills (Chapter 2). *Social Skills Across the Life Span*. 25-45.

- McDaniel, J., Woynaroski, T., Keceli-Kaysili, B., Watson, L. R. Yoder, P. (2019). Vocal Communication With Canonical Syllables Predicts Later Expressive Language Skills in Preschool-Aged Children With Autism Spectrum Disorder. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 62, 3826-3833.
- Mısırlı, İ. (2013). Genel ve Teknik İletişim Kavramlar, İlkeler, Uygulamalar. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Miller, T. A., DiMatteo, R. M. (2015). Communication. *Psychology and Geriatrics*. University of California Riverside, Riverside, California, USA.
- Raikes, A., Koziol, N., Janus, M., Platas, L., Weatherholt, T., Smeby, A., Sayre, R. (2019). Examination of school readiness constructs in Tanzania: Psychometric evaluation of the MELQO scales. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 62, 122-134.
- Smith, E. (2010). Vocational Education and Training-Teaching and Learning. Employability Skills. *International Encyclopedia of Education (Third Edition)*, University of Ballarat, VIC, Australia.
- Taleb, Z. (2012). Information and Communication Technology Skills Ranking in Secondary School Curriculum. *International Conference on Education and Educational Psychology (ICEEPSY 2012)*, *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 69, 1093-1101.
- Valovicova, L., Trnikova, J., Sollarova, E., Katrusin, B. (2020). Stimulation and Development of Intellectual Abilities in Preschool-Age Children. *Education Sciences*, 10 (43), 1-11.
- Williford, A. P., Whittaker, J. E. V., Vitiello, V. E., Downer, J. T. (2013). Children's Engagement Within the Preschool Classroom and Their Development of Self-Regulation. *Early Education and Development*, 24, 162-187.
- Yavuzer, H. (2008). Doğum Öncesinden Ergenlik Sonuna Çocuk Psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yusof, M. F., Halim, H. (2014). Understanding Teacher Communication Skills. *The International Conference on Communication and Media 2014 (i-COME'14)*, *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 155, 471-476.
- Yüksel, H. A. (2008). İletişimin Tanımı ve Temel Bileşenleri. U. Demiray (Der.), *Etkili İletişim* (ss. 1-43). Ankara: Pegem Akademi.